

EGY IGAZI „HUNGARIKUM”: A HAZAI BANKI KÜLÖNADÓK SZABÁLYOZÁSÁNAK RÖGÖS ÚTJA ?*

*Horváth Bettina*¹

*Mostanáig tizenhét európai uniós országban vezettek be valamilyen banki különadót. Ezek között három fő típust különböztethetünk meg: a tranzakciós adót, bizonyos mérlegtételek alapján kivetett adót, és a nyereség alapján kivetett közterheket. Magyarországon háromféle banki különadó került bevezetésre az utóbbi egy évtizedben: a hitelintézeti járadék, a pénzügyi szervezetek különadója, amit a 2009-es mérlegfőösszeg alapján vetettek ki, és amelynek mértéke többszöröse az Európában ismert átlagnak, valamint a tranzakciós illeték, amely a legnagyobb közfelháborodást keltette a lakosság körében. Meglátásom szerint ezek a bankszektort sújtó extra terhek az egész gazdaság fenntartható növekedését korlátozzák. Úgy vélem, ezeknek a különadóknak a regulációja sürgető reformokat kíván. Az új fejleményekre reflektálva ugyanakkor szeretnék rámutatni arra, hogy nem volna teljesen lehetetlen próbálkozás fenntarthatóvá tenni a banki különadók rendszerét a hazai adóstruktúrában.*²

Érdeemes még az elején tisztázni, hogy tulajdonképpen mit is értünk az alatt, hogy különadók és mégis mi lehet a létjogosultságuk a 21. századi adórendszerekben. Talán nem árulok el nagy titkot vele, de a különadók kifejezés alatt azokat a fizetési kötelezettségeket értjük, amelyek kizárólag bizonyos szektorokat, iparágakat vagy tevékenységeket terhelnek. Könnyen találkozzhatunk ezeknek az adóknak úgynevezett válságadóként való definiálásával is, hiszen hazánkban legtöbbjük megjelenését valóban a 2008-as világválság indukálta. S hogy mire is jók? A különadók egyik legnagyobb erényeként a rugalmasságukat, formálhatóságukat lehetne említeni a hagyományos adónemekkel szemben. Gyorsan bevezethetők és pont emiatt viszonylag rövid idő alatt képesek különböző krízishelyzetek orvoslására a gazdaságban. Na de akkor miért is övezte és övezi jelenleg is annyi kritika ezeket a különadókat hazánkban? Azok a bizonyos banki különadók...

A kérdés megválaszolásához térjünk is rá azokra a banki különadókra, amelyeket ideiglenes jellegűnek szántak, de mára állandó közterhekké alakultak. A banki különadó bevezetésének a gondolata hazánkban először 2004-ben ütötte fel a fejét. Most több mint egy évtizeddel később járunk, s bár annak ellenére, hogy ezeket a különadókat tényleg csak átmeneti jellegűnek szánták a magyar adóztatási rendszerben, három, a bankokat terhelő különadó jelenleg is megtalálható: a hitelintézeti járadék, a pénzügyi szervezetek különadója és hitelintézeti különadó, valamint a pénzügyi tranzakciós illeték. A bankszektor ily módon történő megsarcolásának számos indoka volt, a legkézenfekvőbb ezek közül az, hogy a bankmentések, tőkefeltöltések költségeit magukkal a bankokkal fizettségük meg. Mindemellert számos nem titkolt cél között

---

* DOI 10.21867/KjK/2017.1.3.

¹ Horváth Bettina, joghallgató, DE-ÁJK

² A tanulmány egy korábbi változata az Ars Boni weboldalán jelent meg. Elérhető: <http://arsboni.hu/kicsit-magas-kicsit-extrem-de-legalabb-mienk/>

szerepelt a felduzzadt államadósság redukálása, a költségvetési egyenleg javítása, tehát az államkassza helyrebillentése. Ugyanakkor nem utolsó sorban a nemzetközi trendeknek a magyar adóztatási struktúrára gyakorolt hatását is meg kell említenünk, ugyanis több EU tagállam vezetett be bankadót ez időben. Magyarországon az alapkoncepció tulajdonképpen az volt, hogy a bankszektor megadóztatása nem lehetetleníti el a működését, de ezen a ponton figyelmen kívül hagytak egy igen fontos kérdést, vagyis azt, hogy tulajdonképpen ki lesz a végső megfizetője ennek az adóterheknek? A bankok ugyanis ezeket az adóterheket vagy beépítik a szolgáltatásaik áraiba, tehát közvetett módon mi, a fogyasztók fizetjük meg, vagy vállalják a jövedelemtermelő képességük csökkenését ezzel a többletterhrel.

A banki különadók esetében tehát hangsúlyozom, hogy nem egy új keletű intézményről beszélünk az öreg kontinensen, de álláspontom szerint ez a magyar megvalósítás hogy annyi kívánnivalót maga után, hogy megéri górcső alá vennünk azt, hogy miért pont így, ilyen mértékben és módon került sor a bevezetésükre? Hogyan lehetett volna ezt jobban csinálni? Hogyan változott, avagy nem változott a magyarok bankolási szokása a hatásukra? Ezekre a kérdésekre keresem a választ a továbbiakban és az új fejleményekre tekintettel szeretnék rámutatni arra, hogy nem volna teljesen lehetetlen próbálkozás fenntarthatóvá tenni a banki különadók rendszerét a hazai adóstruktúrában.

Hitelintézeti járadék

Ahhoz, hogy jól megértsük, miért is társul annyi negatív felhang a magyar banki különadókhoz, fókuszáljunk az egyes adófajtákra külön-külön és nézzük miben állnak azok negatívumai.

Legelsőként vegyük szemügyre azt a hitelintézeti járadékot, amelyet 2007-ben vezettek be a magyar adórendszerbe. Tulajdonképpen egy lineáris, egy kulcsos adófajtról van szó, amely a hitelintézeteknek az állami kamattámogatással vagy kamatkiegyenlítéssel közvetlenül, avagy közvetetten érintett hitelállománya után kerül felszámításra 5%-os mértékkel. Tekintve, hogy ennél az adófajtnál az adó alapját nem a nyújtott szolgáltatások ára jelenti, az áthárítási effektus nem tud érvényesülni, vagyis elvileg a bankok nem tudják indirekt módon a fogyasztóval megfizettetni. De akkor mi is lehet a baj ezzel a hitelintézeti járadéknak csúfolt banki különadóval? A hitelintézetek egyik legnagyobb sérelme, hogy diszkriminatív, mégpedig azért, mert csupán azon az alapon sújtja magasabb adóterhrel a bankszektort, hogy az magasabb jövedelemmel rendelkezik a többi ágazathoz képest. Aggályos továbbá a szektorsemlegesség, intézménysemlegesség, jogbiztonság elvének a megtartása is. A legújabb fejlemények tükrében a 2016-os évben 6,3 milliárd forintos bevételt produkáló hitelintézeti járadék megszűnik 2017-re, így a bankok adóterhelése ténylegesen csaknem 20 milliárd forinttal csökken az idei évet tekintve. Ez mindenféleképpen üdvözlendő hír, tekintettel arra, hogy mennyi diszfunkcióval küzdött az intézmény szabályozása. Viszont az már látható, hogy a hitelintézeti járadék eltörlése a hitelállományukon állami kamattámogatást élvező bankok számára lesz kedvező, ennek pontos mértékét ugyanakkor bankonként még nem ismerjük.

Pénzügyi szervezetek különadója

A legtöbb és legátfogóbb kritika eddig azonban nem a hitelintézeti járadékot érte hazánkban, hanem a pénzügyi szervezetek különadóját. Magas mértékére, kivetési

módjára, felhasználására érkeztek panaszok. Felmerült a visszaható hatály problematikája is, mivel 2010-ben úgy került kivetésre, hogy a 2009-es mérlegfőösszeg képezte az adószámítás alapját. A legnagyobb gond ugyanakkor az, hogy még 2016-ban is a bankadó alapját a hitelintézetek 2009-es korrigált mérlegfőösszege adta. Nem kis iróniával mondhatom, hogy nem éppen volt naprakész, nem tudta követni a bankok jövedelemtermelő képességének a változásait. Gyakorlatilag azzal, hogy még mindig a 2009-es mérlegfőösszeget vették alapul, nem voltak tekintettel arra, hogy ezeknek a bankoknak évről évre csökkent a mérlegfőösszege, kvázi egyre nagyobb érvágást jelentett számukra az adóteher viselése. 2017-re mind a bankadó alapja, mind pedig a kulcsa változott. A rendkívül elavult 2009-es mérlegfőösszeg helyett új alapra került tehát a banki különadó, a két évvel korábbi mérlegfőösszeget veszik figyelembe az adó alapjának számításakor. Január elsejét követően az ágazati adó felső kulcsa pedig 3 bázisponttal, 0,21 százalékra mérséklődött. Az elfogadott adótörvények szerint a bankadó 2017-ben és 2018-ban az adóalap 50 milliárd forintot meg nem haladó része után a 2016-ossal megegyezően 0,15 százalék. Egyelőre nem tisztázott, hogy ezzel melyik nagybanknak csillan meg a fény az alagút végén, csak annyit tudunk, hogy azoknak a bankoknak, amelyeknek a 2015-ös évben az átlagnál nagyobb mértékben nőtt a mérlegfőösszegük, nem igazán fog kedvezni az új adószámítási módszer. A pénzügyi szervezetek különadóját, mint már említettem, átfogó kritika érte, amely nem merül ki a visszamenőleges hatály orvoslásának szükségességében. A versenysemlegesség elvének sérelmét azáltal valósítja meg a hazai szabályozás, hogy a nemzeti tulajdonban lévő takarékszövetkezeteknek kedvez és a többnyire részvénytársasági formában működő hitelintézeteket pedig hátrányban részesíti. Az adózott eredményt tekintve tehát az Rt. formában működő pénzügyintézeteket érte eddig a legnagyobb érvágás, tekintettel arra, hogy ezen intézmények magasabb mérlegfőösszeggel rendelkeztek, magasabb adómérték volt rájuk irányadó, azaz az 50 milliárd feletti részre 0,53%-os felső kulccsal kellett számolniuk. Várhegyi Éva tanulmányában így elemezte a helyzetet:³ a legkisebb fajlagos teher az OTP banksoportra hárult, amely a szektor 2009. évi adózás előtti eredményének kétharmadát „hozta össze”, miközben a mérlegfőösszeg alapján elosztott különadónak csupán a negyede esett rá, az adó háromnegyede pedig a nyereség egyharmadával rendelkező bankokra jut. A különadó így 2010-ben tovább javította az OTP amúgy is kedvező relatív jövedelempozícióját, amelyet már a pénzügyi válság is előnyösen alakított.

S ha azt gondolnánk, hogy mindez a bíráló már épp eléggé megkérdőjelezi ennek a banki különadónak a jelenlegi formájában való létjogosultságát az adóztatási struktúrában, akkor nem állunk messze az igazságtól, de még nem számoltunk a kritika oldalán egy igen fontos érveléssel. A pénzügyi szervezetek különadójából befolyó adóbevételek ugyanis 100%-ban költségvetési bevételeként jelennek meg. Az európai trendeket tekintve változó képet láthatunk, ugyanis hazánkkal egyetemben néhány országban szintén a központi költségvetés bevételeit képezi a befolyt adó, de számos államban elkülönült alapba kerül, hogy az egy későbbi bankkrízis esetén mintegy tartalékalapként szolgáljon. Véleményem szerint ez utóbbi megoldást kellene preferálnia a magyar szabályozásnak is, hiszen egy speciális pénzügyi stabilizációs alap megléte esetén kevésbé kellene tartani attól, hogy egy, a bankszektorra érintő válság

³ <http://econ.core.hu/file/download/vesz2011/bankszektor.pdf> (letöltés dátuma: 2017. 03. 05.)

során az államnak mentő csomagokkal kelljen beavatkoznia. De jelenleg az államkasszát gyarapítja a megfizetett banki különadó teljes összege. Ez ellen szóló érv lehet, hogy a hatás-ellenhatás mechanizmusában az extrém magas mértékű különadó visszavetheti a gazdasági növekedés mértékét és újból hiány keletkezhet a költségvetésben hosszú távon, mindezzel okafogyottá téve az adóztatás funkcióját.

1. táblázat

A banki különadóból származó bevételek alakulása a központi költségvetésben (mrd Ft) ⁱⁱ			
	2016-os terv	2017-es terv	Változás, százalékban
Hitelintézeti járadék	6,3	0,0	-100,0%
Pénzügyi szervezetek különadója	79,2	66,5	-16,0%
Pénzügyi tranzakciós illeték	200,9	205,7	2,4%

Forrás: a táblázat a Portfolio.hu táblázatának felhasználásával készült.⁴

Pénzügyi tranzakciós illeték

Következzen a legfrissebb, de az átlagemberek számára leginkább ismert banki különadó fajta, a pénzügyi tranzakciós illeték. Kezdetben az MNB-re is ki akarták terjeszteni, de ez mind a jegybanktörvényt, mind pedig az uniós jogot sértette volna, így még 2012-ben sor került a törvényjavaslat módosítására, melynek eredményeként 2013-ban már e rendelkezés nélkül léphetett hatályba. A tranzakciós illeték a lakossági, vállalati banki, illetve postai tranzakciókra irányadó, adóalapja meglehetősen széles, mértéke pedig az adó alapjául szolgáló tranzakció értékének 0,1%-a. Természetesen a pénzügyi tranzakciós illeték igen negatív fogadtatásra talált nemcsak a bankszektor szereplőinek körében, hanem a fogyasztók is ennek a banki különadónak a hátrányaival szembesültek a legközvetlenebb módon. Az áthárítási effektus, vagyis az adóteher viselésének a fogyasztókra történő telepítése egyértelműen megállapítható volt. Az MNB 2014-es elemzése alapján a 11 legnagyobb hitelintézet több lépésben hárította át az ügyfeleire a tranzakciós illetéket, mind a bevezetések, mind pedig a kulcsok megemlésekor. Az ezzel szembeni éles társadalmi ellenállás kompenzálására próbált reagálni a jogalkotó azzal, hogy kötelezte a pénzügyi intézeteket arra, hogy havi kétszeri, összesen legfeljebb 150.000 Ft-ig terjedő készpénzfelvételt biztosítsanak ügyfeleiknek. A tranzakciós illeték jelentősége azonban nem vitatható, megjelenésének évében több mint 20%-kal csökkentette a hiányt. A Budapest Bank 2015-ben készült felméréséből⁵ az derült ki, hogy a hazai lakosság többsége havonta egyszer vagy kétszer vesz fel ATM-ből készpénzt. A bankkártyás fizetések gyakorisága ennél jóval magasabb lett, illetve tíz alkalomnál is többször fizetnek bankkártyával a vásárlások során. A havi kétszeri ingyenes készpénzfelvétel lehetőségét a hazai lakosság túlnyomó többsége igényelte, de továbbra is alacsony a bankváltások száma a hazai lakosság körében, az ügyfelek háromnegyede az elmúlt 10 évben még egyszer sem váltott pénzügyi intézetet. A nagybankokra gyakorolt hatását tekintve megállapíthatjuk, hogy a tranzakciós illeték hatására sem volt opció számukra a kivonulás, inkább a költségek redukálására törekedtek. Ez tulajdonképpen bankfiókok bezárását, dolgozók

⁴http://www.portfolio.hu/gazdasag/adozas/itt_vannak_a_2017-es_koltsegvetes_legnagyobb_erdekesegei.230982.html (2017.02.20)

⁵https://www.budapestbank.hu/info/sajtoszoba/images/attach/20150109104148_att_867.pdf

létszámának leépítését eredményezte. Ezzel párhuzamosan megfigyelhető volt természetesen a szolgáltatási díjak emelése, az infláció gerjesztése, ami magával vonzotta a fogyasztás csökkenését. A tranzakciós illeték eredményeként több mint 300 ezerrel csökkent a bankszámlák száma Magyarországon.

* * *

A leírtakat összegezve megállapíthatjuk, hogy önmagában a különadók léte, rendszerük fenntarthatósága, hatékony működtetése nem teljesen lehetetlen próbálkozás. Ugyanakkor, különös tekintettel a banki különadókra, látnunk kell, hogy mennyi diszfunkcióval küzd a hazai szabályozásuk. Ahogy a mondás tartja, bevezetésükkel “amennyit nyertünk a réven, annyit veszítettünk a vámon.” A banki különadók átgondolatlan, kiforratlan, rövid idő alatt történő bevezetése a bankrendszer eredményességének lényeges romlásához, a nem teljesítő hitelek számának növekedéséhez, a hitelezési képesség visszaeséséhez, hitelkínálat szűkítéséhez vezetett. Nemzetközi viszonylatban pedig az instabil piaci környezet mindenféleképpen demotiválóan hatott a befektetési és beruházási kedvre, hiszen a bizonytalan adórendszer riasztóan hat a külföldi befektetőkre, így a gazdasági növekedés potenciálját, ha nem is parkoló pályára tette, de mindenféleképpen lassította annak ütemét. Úgy gondolom, hogy ezeknek a különadóknak az átgondolásával, újraszabályozásával, a meglévő adóterhek mértékének csökkentésével lehetőség nyílhatna arra, hogy levetközhessék válságadó jellegüket. Mindenesetre üdvözlöm a kormány 2017-es költségvetési tervezetében a banki különadókra vonatkozó rendelkezéseit, s bízom abban, hogy az új szlogen úgy hangzik majd, hogy:... a bankszektort élni és élni hagyni!

Források:

Várhegyi Éva: A magyar bankszektor szabályozása és versenyhelyzete a válságban. Verseny és szabályozás, 2011, 5. évf. 1. sz. <http://econ.core.hu/file/download/vesz2011/bankszektor.pdf> (2016.11.01)
https://www.asz.hu/storage/files/files/penzugyvizemle/2012/355_367_kovacs.pdf (2016.11.01)
https://www.budapestbank.hu/info/sajtoszoba/images/attach/20150109104148_att_867.pdf (2016.11.01)
Siklós Márta – Mladonyiczki Balázs: Különadók szerepe az adózásban. http://adozasrolerthetoen.blog.hu/2016/03/16/siklos_marta_mladonyiczki_balazs_kulonadok_szerepe_az_adozasban (2016.11.01)
http://m.portfolio.hu/finanszirozás/bankok/megvan_hogy_csokkenti_a_kormany_a_bankadot.231311.html (2016.11.15)
http://www.portfolio.hu/finanszirozás/bankok/eltorli_a_kormany_a_magyar_bankok_eg_yik_adojat.230940.html (2016.11.15)
http://www.piacprofit.hu/kkv_cegblog/20-milliarddal-kevesebbet-ker-a-bankoktol-a-kormany/(2016.11.15)
http://hvg.hu/gazdasag/20160316_kulonadok_leitnerleitner_adiztatas_allami_bevetelek (2016.11.01)
<http://profitline.hu/hircentrum/hir/361013/Tovabb-csokken-a-bankado-2017-ben> (2017.02.20)